

137
DARA DAMLJANOVIĆ
Filozofski fakultet u Beogradu

ENGLISKI JEZIK

U OBRAZOVNOJ POLITICI U SRBIJI

Anđelka Ignjačević, *Engleski jezik u Srbiji*, Beograd, Filološki fakultet, 2006, 240

Proučavanje istorijata razvoja nastave pojedinih stranih jezika, sagledavanje faktora koji su doveli do njihovog uvođenja u školski sistem Srbije, sagledavanje etapa formiranja i razvoja metodike nastave tih stranih jezika spada u temelje lingvodidaktike i istorije srpske pedagogije. Važnosti ove problematike i za savremeno stanje bili su svesni naši eminentni stručnjaci na Filološkom fakultetu u Beogradu koji su inicirali istraživanja istorijata nastave francuskog, nemačkog, ruskog, italijanskog i engleskog jezika. Tako su nastale valjano urađene doktorske disertacije koje su uglavnom objavljene kao posebne monografije: P. Polovina: *Udžbenici francuskog jezika kod Srba do 1914. godine* (sa bibliografijom jugoslovenskih udžbenika francuskog jezika od 1914. do 1964), 1964; Ž. Carić: *Udžbenici nemačkog jezika u Srbiji i Crnoj Gori do 1914. godine*, 1977; D. Damljanović: *Ruski jezik u Srbiji: udžbenici do 1941. godine*, 2000; magistarski rad M. G. Turkoni o udžbenicima italijanskog jezika kod nas. Najnoviji rad iz ove oblasti monografija *Engleski jezik u Srbiji* dr Anđelke Ignjačević, docenta za engleski jezik na Filozofskom fakultetu u Beogradu, zaokružuje istorijat nastave stranih jezika proučavanjem poslednjeg od četiri strana jezika koji se tradicionalno izučavaju u školskom sistemu Srbije.

Dok su, baveći se istorijatom nastave francuskog, nemačkog, italijanskog i ruskog jezika, autori najveću pažnju posvetili udžbenicima, budući da udžbenik odražava dominantne lingvističke, didaktičke i psihološke pravce i ideje perioda u kome je nastao, a kao model nastavnog procesa odražava sve njegove osnovne komponente: ciljeve nastave (obrazovne, vaspitne, praktične), sadržaj nastave, metode, sistem vežbanja kao sredstva organizacije aktivnosti nastavnika i učenika, dr Anđelka Ignjačević sagledala je razvoj nastave engleskog jezika iz aspekta obrazovne i jezičke politike.

Monografija dr Anđelke Ignjačević nastala je na osnovu njene doktorske disertacije pod naslovom *Engleski jezik u obrazovnoj politici u Srbiji*, koja je uspešno odbranjena u martu 2005. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi se o studiji u kojoj se razmatra veoma značajna problematika, kako za istoriju nastave engleskog i drugih stranih jezika, tako i za savremenu obrazovnu politiku u domenu stranih jezika. Po značaju teme, po primenjenom metodološkom postupku, bogatoj građi i izvorima, po dobijenim i jasno izloženim rezultatima istraživanja, monografija zaslužuje posebnu pažnju stručne i naučne javnosti i svih

120
onih koji se bave istorijom školstva, istorijom pedagogije, lingvodidaktikom, svim segmentima obrazovanja u oblasti stranih jezika.

Monografija *Engleski jezik u Srbiji* ima, pored predgovora i uvoda, tri osnovna dela, zaključak i bibliografiju korišćene naučne i stručne literature, spisak zakona, publikacija Ministarstva prosvete Republike Srbije, spisak članaka iz časopisa i novina, internet adrese. Prvi deo – Opšti teorijski i istorijski pregled (str. 11-70) obuhvata poglavlja Jezička politika u oblasti stranih jezika, Obrazovna politika i strani jezici, Kulturne i političke veze između Srbije i Velike Britanije. Drugi, najobimniji deo monografije pod opštim naslovom Razvoj školskog sistema i strani jezici (str. 71-192) obuhvata poglavlja: Uspostavljanje školskog sistema i strani jezici, Previranja u obrazovnoj politici i pojava engleskog jezika, Engleski jezik u školskom sistemu od 1905-1945.godine, Engleski jezik u obrazovnoj politici od 1945-1990. godine. Treći deo rada – Engleski jezik u savremenoj obrazovnoj politici i praksi (str. 193-214) sadrži tri poglavlja: Period od 1990-2004. godine, Zastupljenost engleskog jezika u školskom sistemu, Vanškolsko učenje engleskog jezika.

Odabranoj problematici istraživač pristupa prevashodno sa sociolingvističkog aspekta, odnosno iz ugla jezičke i obrazovne politike. Stoga je prirodno što je kao glavni izvor građe u radu korišćena u prvom redu zakonska regulativa iz oblasti školstva. Monografija sadrži celovit pregled i studioznu analizu svih zakona i podzakonskih akata u periodu od nastanka moderne srpske države, tj. od početka 19. do početka 21. veka. Razmatraju se osnovna zakonska rešenja i njihova primena u školskoj praksi.

Odredivši teorijsko-metodološke okvire svoga istraživanja u oblasti jezičke i obrazovne politike u domenu stranih jezika, autorka postupno izlaže istorijski razvoj srpskog školskog sistema, nastave stranih jezika i nastave engleskog jezika kao stranog u tom sistemu.

Kod razmatranja kompleksne problematike faktora koji utiču na izbor određenog stranog jezika za izučavanje u školskom sistemu argumentovano se obrazlažu faktori koji određuju mesto stranih jezika u jezičkoj politici, karakteristike jezičke i obrazovne politike u oblasti stranih jezika, analiza potreba, izbor stranih jezika, hijerarhija stranih jezika, planiranje neophodnih mera i drugo. Podaci koje nalazimo u radu ukazuju da je gotovo u čitavom proučavanom periodu najvažniju ulogu u izboru stranih jezika imala država i državni organi. Uvođenje i širenje pojedinih stranih jezika u srpskom školskom sistemu uvek je zavisilo od ukupnih društveno-političkih prilika u zemlji, političkih, ekonomskih i kulturnih odnosa sa državama čiji se jezici izučavaju. Drugi važan faktor koji je tokom vremena postepeno dobijao na značaju, da bi u naše vreme postao vodeći, to je ukupna politička i ekonomska moć jedne zemlje i njen uticaj u svetu. Prateći uticaj ovih faktora na primerima četiri strana jezika – nemačkog, francuskog, ruskog i engleskog – stranih jezika koji su najdublje ušli u obrazovni sistem naše zemlje, lako se izdvajaju periodi veće ili manje dominacije svakog od njih. U naše vreme navedeni kriterijumi nisu izgubili na značaju: ukupni politički, ekonomski i kulturni odnosi između dve zemlje i danas su značajan kriterijum koji se uzima u obzir kod izbora stranih jezika, pa tako pored jezika koji se tradicionalno izučavaju u našim školama na značaju dobijaju i drugi strani jezici, na primer, italijanski, španski, grčki. Na osnovu drugog kriterijuma engleski jezik se izdvaja

među ostalim stranim jezicima, jer upravo ovaj kriterijum uzdiže engleski jezik do statusa prvog jezika na polju međunarodne komunikacije.

Proučavajući razvoj prosvete i školstva u Srbiji polazi se od uspostavljanja školskog sistema u tek oslobođenoj državi početkom 19. veka, a zatim se prate sve promene vezane za širenje mreža škola, zakonske i druge izmene u svim segmentima školskog sistema u različitim periodima. Prati se razvoj školstva od osnivanja prvih škola, Liceja, Velike škole, polugimnazija i gimnazija, škola za obrazovanje devojaka, pojedinih srednjih stručnih škola, osnivanje Univerziteta u Beogradu 1905. godine, osnivanje Katedre za engleski jezik i književnost 1929. godine, nastanak obaveznog osmogodišnjeg školovanja, usmereno obrazovanje, osnivanje filološke gimnazije. Posebno se opisuje rad škola u ratnim uslovima u vreme balkanskih ratova, Prvog i Drugog svetskog rata. Radom su obuhvaćene i takve pojedinosti kao što je školovanje srpskih đaka u Francuskoj, Grčkoj i Velikoj Britaniji za vreme Prvog svetskog rata. Beleže se i drugi događaji kao što su: osnivanje Društva za žive jezike i književnosti, osnivanje Instituta za strane jezike, Zavoda za unapređenje školstva, osnivanje oglednih škola i odeljenja, donošenje „Pravilnika o nastavi stranih jezika”, rad Miloša Moskovljevića sa izbeglicama iz Rusije i drugo.

U monografiji je studiozno i sistematično izložena problematika vezana za nastavu stranih jezika u celini. Razmatra se njihova zastupljenost u obrazovnom sistemu, broj stranih jezika i broj nastavnih časova koji prema nastavnim planovima različitih škola pripada stranim jezicima. Prateći ovaj problem vidimo da se strani jezici izučavaju već od utemeljenja školskog sistema i to nemački i francuski, a ruski jezik uvodi se 1849. godine. Pored živih stranih jezika značajnu ulogu u obrazovanju imali su tokom 19. veka latinski, staroslovenski i starogrčki jezik. Povremeno se u privatnim školama i van škola održavaju kursevi i drugih stranih jezika: italijanskog, turskog, novogrčkog. Engleski jezik uvodi se u škole početkom, a španski krajem 20. veka.

Proučavajući razvoj nastave engleskog jezika autor izdvaja etape kroz koje je prošao ovaj nastavni predmet, izdvaja faze u kojima je imao različit status u odnosu na druge strane jezike: od fakultativnog predmeta početkom 20. veka, preko statusa izbornog-obaveznog drugog stranog jezika tridesetih godina prošlog veka, izbornog-obaveznog prvog stranog jezika od sredine prošlog veka, do statusa prvog stranog jezika i statusa nastavnog jezika u najnovije vreme. Razvoj nastave engleskog jezika istraživač stavlja u širi kontekst razvoja metodike nastave stranih jezika, posebno u onim zemljama koje su posredno ili neposredno uticale na naš obrazovni sistem. Rad pruža mnoštvo dragocenih podataka o istorijatu metodike nastave engleskog jezika. Opisuju se prve škole u kojima se uči engleski jezik, saznajemo o prvim nastavnicima i potonjim teškoćama u obrazovanju nastavničkog kadra, navode se prvi udžbenici i gramatike za školsko učenje engleskog jezika, saznajemo ko su bili prvi đaci. Razmatraju se ciljevi nastave engleskog i drugih stranih jezika, opisuju primenjene nastavne metode, analizira prvi nastavni plan i program za engleski jezik.

Monografija sadrži potpunu sliku savremenog stanja nastave stranih jezika kod nas. Navodi se analiza zastupljenosti pojedinih stranih jezika u različitim obrazovnim profilima i nivoima, nastavni planovi sa fondom časova, osnovni

140
ciljevi nastave stranih jezika, optimalno vreme za početak učenja stranih jezika, argumentuje se potreba za učenjem više stranih jezika. Rezultati najnovijih reformi u našem obrazovanju porede sa principima na kojima počivaju reforme obrazovnih sistema u zemljama Evropske unije. Tako, primera radi, aktuelno pitanje optimalnog početka učenja prvog stranog jezika u zemljama Evropske unije rešeno je na sledeći način: na uzrastu od 8 godina strani jezik se počinje izučavati u Austriji, Bugarskoj i Italiji; na uzrastu od 9 godina – u Finskoj, Francuskoj, Mađarskoj, Rusiji i Rumuniji; na uzrastu od 10 godina – u Danskoj, Holandiji, Nemačkoj, Norveškoj, Portugalu i Španiji; na uzrastu od 11 godina – u Albaniji i Engleskoj; na uzrastu od 12 godina – u Grčkoj i Škotskoj.

Prikaz monografije *Engleski jezik u Srbiji* dr Anđelke Ignjačević upotpunićemo citatom iz završnog dela rada:

„Da bi se ostvarili usvojeni planovi o opštem razvoju zemlje i integracija sa evropskim zemljama pitanje stranih jezika predstavlja jedno od najznačajnijih obrazovnih pitanja kojima mora da se posveti odgovarajuća pažnja na svim nivoima odlučivanja. Na ovom mestu važno je istaći da, i pored savremenih tendencija ka decentralizaciji odlučivanja i većoj autonomiji same škole, obrazovna politika na polju stranih jezika, naročito u domenu izbora jezika pokazuje tendenciju ka sve većoj centralizaciji i da se u gotovo svim zemljama pribegava direktivnim rešenjima koje donose najviši državni organi.

U pogledu broja i izbora stranih jezika, složila bih se sa mišljenjima prof. N. Dimitrijevića i prof. R. Bugarskog o potrebi obaveznog učenja najmanje dva strana jezika počev od osnovne škole i kroz sve obrazovne nivoe, kao i obezbeđivanjem uslova za fakultativnu nastavu trećeg stranog jezika, što bi bilo u skladu sa evropskim opredeljenjima.”